

Prijsvraag voor een monument dat er niet gekomen is

11-11-2014 • 15:40 • [Jaap Röell](#)

Op 23 juni 1944 schreef het Genootschap Kunstliefde een prijsvraag uit voor het maken van een ‘gedenkteken ter verheerlijking van Nederland’, nogmaals, op 23 juni 1944 dus. Dit gedenkteken – in het na de bevrijding opgestelde verslag over het jaar 1944 schrijft het bestuur van Kunstliefde dat het eigenlijk gaat om een gedenkteken ‘ter verheerlijking van onze bevrijding’ – was gedacht in het verdiepte middelpunt van het in 1944 gereed gekomen verkeersplein Berekuil. Het gedenkteken moest in de opdrachtomschrijving van Kunstliefde een samengaan zijn van plastiek en mozaïek. De verwachting was dat daardoor koppels van beeldhouwers en schilders voorstellen zouden indienen.

Was deze prijsvraag, waartoe alleen leden van Kunstliefde werden uitgenodigd, werkelijk serieus bedoeld? Als je de brochure leest waarin de doelstelling en werkwijze rond deze prijsvraag is beschreven, lijkt dat zeker het geval. De procedure wordt nauwkeurig aangegeven en in de jury hebben personen van statuur zitting, waaronder de voorzitter van Kunstliefde Bernard Kerkhof, de literator Jan Engelman en de beeldhouwer Mari Andriessen. Voor die tijd is er ook een behoorlijke vergoeding beschikbaar. Voor het beste ontwerp fl 500,-, voor de tweede prijs, fl. 250,- en voor de derde prijs fl. 100,- De totale uitvoeringskosten van de totstandkoming van dit monument werden gemaximeerd op fl. 50.000,-, ‘geraamd tegen de op 1 mei 1940 geldende prijzen’, dus geen rekening houdend met de geldontwaarding tijdens de oorlog. Hoe kon Kunstliefde zoveel geld toezeggen? De inzendingen moesten uiterlijk 16 december 1944 vóór 16 uur worden ingediend. Er kwamen slechts twee voorstellen binnen. De siersmid Harry de Groot (1902-1991) gaf aan zijn voorstel de voor mij onbegrijpelijke titel *Sta-Bet* mee en de beeldhouwer Willem van Kuilenburg (1889-1956) kwam met een voorstel onder de titel *Fideles, sursum corda*, wat

zoveel betekent als 'heb vertrouwen, opwaarts met verstand.' Pas tweeënehalf jaar later, op 22 mei 1947 verscheen het juryrapport. Dus niet veertien dagen na de sluiting van de inzendtermijn zoals Kunstliefde nog bij het uitschrijven van de prijsvraag had gedacht. Men had wel andere zorgen in de hongerwinter.

De jury oordeelde dat beide voorstellen niet aan de verwachtingen voldeden. Het ontwerp van Van Kuilenburg riep onder andere bedenkingen op '...over het te losse verband van de zuil met Nederlandsche Maagd en wereldbol, en het reliëf en de vier figuren op den onderbouw. *Sta –bet* van Harry de Groot werd gekritiseerd vanwege '... de niet fraai gevonden vorm der vier groote betonnen pooten' en ook '...de abstractie van de bekronende ruitervorm' werd door de jury minder gewaardeerd.

Toch ontvingen beide kunstenaars een premie. Van Kuilenburg kreeg fl 250,- en De Groot, fl. 100,-

Waarschijnlijk bedoelde het bestuur van Kunstliefde met het uitschrijven van de prijsvraag gedurende de oorlog, haar ledenkunstenaars een kans voor een opdracht te bieden. Dat zou voor hen een wel zeer welkome bron van inkomsten geweest kunnen zijn. Na de oorlog hebben veel beeldhouwers, waaronder Willem van Kuilenburg, profijt gehad van de grote behoefte bij gemeenten en andere overheidsinstanties aan oorlogs- en herdenkingsmonumenten. Schilders hadden dat voordeel niet en hebben dan ook een zeer moeilijke naoorlogse periode gehad.

Van Willem van Kuilenburg is in de stad onder andere het beeld *Man met paard en veulen* te zien. Dit beeld stond oorspronkelijk bij de Dambrug aan de Leidseweg, maar is in 1970 vanwege een gewijzigde verkeerscirculatie aldaar, herplaatst op het Cremerplein in Lombok. Van hem is ook het in 1945 geplaatste *Oorlogsmonument* aan de Ingenhouzstraat in Tuinwijk-Oost. Siersmeden moesten het veelal hebben van opdrachten van (katholieke) kerken. Harry de Groot bracht bijvoorbeeld in de Dominicuskerk in Oog en Al het smeedwerk aan rond het Maria-altaar en hij maakte in diezelfde kerk het St. Eloy-altaar. Die mogelijke bron van inkomsten is echter voor siersmeden vanaf de jaren zeventig geleidelijk aan opgedroogd.

Overigens heeft Eline Janssens in 2001 een groot keramisch kunstwerk in de fietstunnels van de Berekuil aangebracht, 'de berenparade', maar dat heeft niets met deze eigenaardige historie over een niet gerealiseerd monument te maken waarvan ook geen schetsen in het archief van Kunstliefde te vinden zijn.

[Jaap Röell, kunstrecensent en kunstondernemer.](#)